

*Мизин Т. О.,**кандидат філологічних наук, доцент,**доцент кафедри іноземних мов природничих факультетів**Навчально-наукового інституту філології**Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

НОМЕНИ ЯК СКЛАДОВА ЧАСТИНА ТУРИСТИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Анотація. У статті розглядаються характеристики номенів туристичної термінології англійської мови. Піднімається проблема розмежування термінів, професіоналізмів та номенів. Зазначається, що дослідники по-різному інтерпретують ці поняття. У дослідженні дається власне визначення терміна, професіоналізму та номена. Під терміном розуміється слово чи словосполучення, що репрезентує поняття цієї сфери, є відтворюваним, має дефініцію, зафіксовану в лексикографічних джерелах та слугує для передачі інформації в професійному середовищі. Професіоналізми вважаються напівтермінами, напівофіційними словами чи словосполученнями, які частіше поширені в розмовному мовленні серед людей певної професії. Номени розглядаються як символічні, умовні назви словесно-буквеної чи цифрової структури, утворені на основі термінів. Підкреслюється, що це особливі різновиди термінів, що співвідносяться з конкретними поняттями й актуалізують предметні зв'язки. У дослідженні акцентується увага на спільних рисах термінів і номенів: їх належність до спеціальної галузі знань та нейтрального шару лексики, стійкість і відтворюваність у мові. Зазначається, що терміни і номени мають низку відмінних рис: номени можуть співвідноситися з одиничними поняттями, а терміни – з узагальненими. Значення номенів є конкретнішим і точнішим за значення термінів. Терміни мають дефініцію; номени такої не мають і описуються за допомогою певних властивостей предмета. Основною властивістю термінів є поняттєвість, а номен пов'язаний із поняттям опосередковано, через предмет. З огляду на неоднорідність туристичної галузі мікрополя номенів було виділено за сферою вживання. Проведене дослідження дозволило виокремити такі мікрополя номенів туристичної сфери (організація туризму, організація проживання, організація перевезення, організація харчування), які, в свою чергу підрозділяються на відповідні підгрупи. Аналіз матеріалу свідчить про поширеність уживання номенів в індустрії туризму. Висловлюється припущення, що це можна пояснити тенденцією до економії мовних зусиль, функціональною доцільністю номенів, зручністю у використанні.

Ключові слова: номен, термін, професіоналізм, мікрополе, туристична сфера.

Постановка проблеми. Спеціальна лексика як засіб вербалізації комунікації в різних професійних сферах постійно привертає увагу мовознавців. Термінологічна лексика є особливою системою із властивими їй специфічними характеристиками й внутрішньосистемними зв'язками. Вона складає ядро фахової мови. Класифікація фахової лексики дає можливість крім термінів і професіоналізмів виокремити й такий прошарок, як номени.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми класифікації спеціальної лексики різних галузей, вивчення співвідношення термінології й номенклатури були в полі зору багатьох вітчизняних і зарубіжних мовознавців. Так, О. Селіванова досліджує когнітивний аспект термінотворення (на матеріалі етнофауни). Л. Туровська розглядає терміни та номени в науково-технічній сфері. С. Стасевський характеризує особливості терміна та номенклатурного знака. О. Павлова вивчає питання співвідношення між термінами, професіоналізмами й номенклатурними знаками. У фокусі уваги А.С. Д'якова, Т.Р. Кияка та З.Б. Куделько є семантичні та соціологічні аспекти основ термінотворення. Н. Нікуліна досліджує репрезентацію номена в транспортному дискурсі. В. Herold розглядає питання співвідношення номенклатури й термінології. М. Epstein досліджує проблеми номенклатури, термінології й мови. D. Murphy цікавиться співвідношенням між номенклатурою та термінологією. D. Millard зосереджує увагу на перспективах термінології та номенклатури.

Проте до сьогодні проблема систематизації та впорядкування термінів, професіоналізмів та номенів залишається недостатньо вивченою.

Актуальність цього дослідження зумовлена зростаючим інтересом до спеціальної лексики окремих галузей знань, необхідністю систематизувати погляди науковців на номен як повноправний член термінологічної системи, відсутністю досліджень особливостей номенів туристичної термінології.

Мета статті – визначити основні характеристики номенів туристичної сфери англійської мови. Поставлена мета передбачає вирішення таких завдань: визначити спільні та відмінні риси між термінами, професіоналізмами та номенами; виявити семантичні характеристики номенів туристичного вокабуляру англійської мови.

Матеріалом дослідження слугують лексикографічні видання та рекламні проспекти [1-11].

Виклад основного матеріалу. У термінознавчих працях упродовж багатьох десятиліть неодноразово порушувалися й обговорювалися питання про сутність термінів та співвіднесених із ними понять: професіоналізмів і номенів. Однак і досі лінгвістична теорія терміна не виробила єдиного погляду на сутність і місце цих номінативних одиниць.

Терміни є носіями спеціальної інформації, інструментом пізнання навколишнього світу. Вони тісно пов'язані з певною науковою чи технічною сферою, маючи різне значення в різних галузях. Зміст терміна розкривається через точне, логічне визначення.

Науковці по-різному інтерпретують поняття *термін*, вкладають у нього різний зміст.

Так, М.О. Вакуленко під терміном розуміє одиницю лексичного рівня (слово або словосполучення), яка позначає певне поняття у відповідній галузі людської діяльності, утворює функціонально-тематичний клас галузевої лексики і є органічним (системним чи позасистемним) елементом термінологічного фонду [12; с. 47].

В.В. Прима вважає, що термін – це слово чи словосполучка, що позначає поняття спеціальної сфери спілкування в науці, виробництві, техніці, мистецтві, в конкретній галузі знань чи людської діяльності [13; с. 9].

Ми дотримуємося думки, що, термін – це слово чи словосполучка, що репрезентує поняття цієї сфери, є відтворюваним, має дефініцію, зафіксовану в лексикографічних джерелах та слугує для передачі інформації в професійному середовищі.

Більшість мовознавців вважають терміни і професіоналізми синонімічними одиницями. Наприклад, А.С. Д'яков, Т.Р. Кияк, З.Б. Куделько переконані, що професіоналізми є рівнозначними відповідниками термінів через те, що вони називають певну реальію, явище, ознаку будь-якої спеціальної сфери, а також зрозумілі для фахівців конкретної галузі науки [14; с. 14].

Є. Ковкіна припускає, що професіоналізми – це спеціальні лексеми в професійному спілкуванні, що використовуються переважно в усному мовленні фахівців окремої виробничої групи, що є професійно-розмовними синонімами-дублетами усталених термінів певної терміносистеми і не є науковими позначеннями понять [15; с. 92].

Ми вважаємо, що професіоналізми не є строгими науковими позначеннями понять. Це – напівтерміни, напівофіційні слова чи словосполучки, які частіше поширені в розмовному мовленні серед людей певної професії.

У термінологічній системі поряд із термінами повноправно функціонують номени, які науковці називають номенклатурними знаками, номенклатурними назвами, номенклатурними найменуваннями, номенклатурними позначеннями.

Сукупність номенів, тобто умовних символів чи буквенно-цифрових позначок, власних чи загальних назв на позначення певного маркування Н.В. Нікуліна називає номенклатурою [16; с. 291].

Проблема співвідношення термінів і номенів у складі спеціальної лексики дискутується в мовознавстві упродовж тривалого часу, проте однозначного вирішення цього питання немає й досі. Серед науковців побутують різні думки щодо опису сутності поняття «номен». Нерідко номени ототожнюють із термінами оскільки між ними знаходять багато спільних властивостей. По-перше, вони належать до спеціальної галузі знань; по-друге, ці лексичні одиниці характеризуються стійкістю і відтворюваністю в мові; по-третє, вони не є емоційно забарвленими, тобто належать до нейтрального шару лексики; по-четверте, номени з'являються внаслідок цілеспрямованої діяльності відповідної професійної групи.

Проте не можна ігнорувати той факт, що терміни й номени мають низку відмінностей.

По-перше, номени можуть співвідноситися з одиничними поняттями, а терміни – з узагальненими, тобто терміни й номени відрізняються обсягом значень. Значення номенів конкретніше й точніше за значення термінів. По-друге, терміни мають дефініцію, а номени такої не мають і описуються

за допомогою певних властивостей предмета. По-третє, основною властивістю термінів є поняттєвість, а номени пов'язані із поняттям опосередковано, через предмет.

О.М. Дудник вважає, що номени відносяться до спеціальної лексики, проте їх не можна віднести до складу термінологічної лексики, оскільки вони вирізняються предметністю (співвідносяться з предметом, не з поняттям), описовістю (словесне вираження реальії має описовий характер) [17; с. 52].

Т.Р. Кияк припускає, що номенклатура належить до напівтермінів або професіоналізмів, зауважуючи при цьому, що професіоналізми, на противагу номенклатурним одиницям, здебільшого можна тлумачити [18; с. 3-4].

Л.В. Півньова під номенами розуміє символічні умовні знаки словесно-буквенної чи цифрової структури, основне призначення яких полягає в тому, щоб дати максимально практичні та зручні найменування групам родо-видових термінів на позначення класів предметів, речей тощо [19; с. 60].

Ми вважаємо номени символічними, умовними назвами словесно-буквенної чи цифрової структури, утвореними на основі термінів. Це особливі різновиди термінів, що співвідносяться з конкретними поняттями й актуалізують предметні зв'язки.

Науковці виділяють такі вимоги до номенклатурних одиниць (номенів): 1) моносемічність, хоча б у межах однієї наукової сфери. Зазначену вимогу далеко не завжди можна виконати. 2) Відсутність емоційного забарвлення. 3) Опосередкована дефінітивність. Кожен номен орієнтує на відповідний об'єкт чи поняття, що позначається терміном, а термін має чітку дефініцію. 4) Системність. Номени входять до номенклатури певної галузі, вони не існують окремо й незалежно один від одного. 5) Точність. 6) Відпрацьованість у творенні, відповідно й фіксації в мові. 7) короткість (стилість). 8) Відносна незалежність від контексту. Як і термін, номен поза науковим контекстом не змінює свого призначення, адже номінує предмет науково-технічної галузі. 9) Інтернаціональність. 10) Адекватне графічне оформлення національною мовою [20; с. 142].

Індустрія туризму складається з комплексу різних видів діяльності. Кожен із цих видів діяльності, які пов'язані з туризмом, налічує власну групу термінів і номенів.

Оскільки розуміння номенів неможливе без співвіднесеності з термінологічними одиницями, ми застосували метод семантичного опису для їхньої характеристики.

Застосування цього методу пов'язано з розподілом одиниць на певні лексико-семантичні групи, під якими ми розуміємо семантичні класи слів, що об'єднані загальною лексико-парадигматичною семою. Такі групи представляють мікрополя, що належать до певного спільного поля.

З огляду на неоднорідність туристичної галузі (адже традиційно до індустрії туризму відносять галузі гостинності, транспорту, розваг, харчування), ми розподілили лексико-семантичні групи номенів за таким екстралінгвістичним критерієм, як сфера вживання. Отже, мікрополя було виділено відповідно до галузей туризму.

Проведений нами аналіз уможливив виділення таких мікрополів туристичної сфери: організація туризму, організація проживання, організація перевезення, організація харчування.

Таким чином, до мікрополя «*організація туризму*» ми відносимо:

- назви міжнародних туристичних організацій, установ: *WTO (World Tourism Organization, FTO (Federation of Tour Operators); WTTC – World Travel and Tourism Council; CTT (Council for Travel and Tourism); ASTTC (American Society of Travel Agents); AIT (Asian Institute of Tourism);*

- назви онлайн туристичних агенцій: *OTA (Online Travel Agency); Booking.com; Expedia; Airbnb; Trip.com; eDreams Odigeo; Join UP!; Exodus Travels; Intrepid Travel; Poseidon Expeditions;*

- назви типів віз: *VP (private visa); Tier 1 – High-Value Migrants; Tier 2 – Skilled Workers; Tier 3 – Unskilled Workers; Tier 4, Adult Students;*

- назви турів: *Stonehenge and Bath Tour from London; The premier Classic London; Best of London Tour inc Tower of London and Changing of the Guard; London in a Day with Tower, Westminster & River Cruise; Westminster Walking Tour; The Kensington Palace Gardens Royal High Tea;*

- назви типів туристів: *pax (tourist); SIT (tourist) (Special Interests Tourist); VFR (a tourist Visiting Friends and Relatives); 3S tourist (sun, sea and sand); 5a tourist (a tourist that requires Attraction, Accessibility, Accommodation, Amenities and Activities); GCSE (a tourist that stays away from home for over 24 hours for a recreational activity);*

Мікрополе «**організація перевезення туристів**» включає:

- назви літаків для пасажирських перевезень: *Airbus A320, Airbus A350, Airbus A380, Boeing 777; Boeing 747; Cessna 150/152; Tecnam P2006T;*

- назви кодів авіаліній: *UA (United Airlines); SW (Southwest Airlines); YX (Midwest Airlines); G4 (Allegiant Air); FL (AirTran);*

- назви класів обслуговування під час авіаперевезень: *F (First Class); F, J (Full Fare First Class / Business Class); A, P, D, I, R + (Discount First / Business); Y, W (Economy Class); B (Basic Economy Class);*

- назви «кодів тарифів» в авіаквитку: *OW (one way); RT (round trip); OW for ½ fare (fare for one way at half the cost of the round-trip air);*

- назви класифікацій потягів у Європі: *IC (International Express); FC (First Class); SL (Sleeper Class); 2S (Second Class).*

Мікрополе «**організація проживання туристів**» можна описати за допомогою таких мікрополів:

- організація функціонування готелів: *CMS – hotel content management system; FDM – Front Desk Manager; ETD – Estimated Time of Departure; RDM – Room Division Manager; DND – Do Not Disturb; B (checked out after breakfast), L (checked out after lunch); D (checked out after dinner); BB (bed and breakfast); HB (half board); FB (full board);*

- назви типів туристичних будівель: *HV (Holiday Village); MB (Main Building); BGL, BG (bungalow);*

- назви готелів: *Aarden Hotel, Manchester Street Hotel, Queensgate London Aparthotel, Abbey Hotel, Central Park Hotel, Nayland Hotel, Westpoint Hotel, London Elizabeth Hotel;*

- назви категорій номерів у готелях: *family studio; deluxe; honeymoon room; SGL, singl (single); SGL+CHD (single + child); DBL (double room); ARR (Average Rate Room);*

- стан готельних номерів: *OOO (Out of Order); VD (Vacated Dirty);*

- типи краєвидів із вікна номера: *OV (ocean view); GV (garden view); MV (mountain view);*

- вартість розміщення: *Chld (child); inf (infant); SGL + 2 Chld; RO (room only); BtC (Bill to Company).*

Для мікрополя «**організація харчування туристів**» характерним є номен: назви типів харчування: *CBF (Continental Breakfast); ABF (American Breakfast); F&B (food and beverage).*

Аналіз матеріалу свідчить про поширеність уживання номенів у галузі туризму. Думаємо, це можна пояснити функціональною доцільністю різних позначень, тенденцією до економії мовних зусиль, зручністю у використанні.

Висновки та перспективи дослідження. Здійснений аналіз спеціальної лексики туристичної сфери засвідчує наявність у її складі як термінів, так і професіоналізмів та номенів, які вербалізують спеціальні знання. Головними ознаками терміна є системність, чітка дефініція, співвіднесеність із поняттями, однозначність у межах одного термінологічного поля, відсутність конотації. Професіоналізми вважаємо дублетами офіційних термінів, що, в основному, функціонують в усному професійному мовленні, характеризуються виразністю, образністю. Основними характеристиками номенів є висока номінативність, називання одиничних предметів, частотне використання у розмовно-побутовому стилі мови. Наявність номенів у спеціальній лексиці туризму може пояснюватися тенденцією до економії мовних зусиль, зручністю у використанні, функційною доцільністю назв, використовуваних фахівцями в спеціальній комунікації. Номени є одними з основних компонентів спеціальної лексики, різновидами термінів, складовою наукового стилю мовлення. З огляду на неоднорідність туристичної галузі було виділено лексико-семантичні групи номенів за сферою вживання. У результаті було виокремлено такі мікрополя туристичної сфери: організація туризму, організація проживання, організація перевезення, організація харчування.

Перспективу подальшого дослідження вбачаємо в дослідженні етимологічних, структурних та функціональних характеристик номенів туристичної сфери.

Література:

1. Merriam-Webster Learner's Dictionary. URL : <https://www.merriam-webster.com/dictionary/tourist>. 25.10. 2023 (access date: 15.08.2024).
2. Oxford Advanced Learner's Dictionary. URL : <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/tourist?q=tourist>. 25.10.2023 (access date: 15.08.2024).
3. Travel and Tourism Industry: Associations & Organizations URL: <https://kresgeguides.bus.umich.edu/c.php?g=602692&p=4174484> (access date: 15.08.2024).
4. Travel Stride URL: <https://www.travelstride.com/tc/united-kingdom-tour-companies> (access date: 15.08.2024).
5. Visas and Immigration URL: <https://www.gov.uk/browse/visas-immigration> (access date: 20.08.2024).
6. Top London Tours and Activities URL: <https://www.viator.com/London-tourism/d737-r6544230611-s110205371> (access date: 20.08.2024).
7. Fly for Fun URL: <https://www.flyforfun.eu/sightseeing-flights/sightseeing-flights-by-plane-13> (access date: 20.08.2024).
8. Understanding a Headcode URL: <https://www.rail-record.co.uk/understanding-a-headcode> (access date: 20.08.2024).
9. Types of Airlines URL: <https://www.oneeducation.org.uk/types-of-airlines-and-business-models> (access date: 20.08.2024).
10. London Hotels URL: <http://www.hotels-london-hotel.com/hotels/listing> (access date: 20.08.2024).
11. Hotel Glossary URL: <https://www.canarytechnologies.com/hotel-terminology/adr> (access date: 20.08.2024).

12. Вакуленко М.О. Синтез дескриптивного та прескриптивного підходів у сучасній кодифікації українського наукового термінологічного дис. д-ра філол. наук: 10.02.21. Київ, 2020. 432 с.
13. Прима В.В. Туристична термінологія: семантика і функціонування. Київ: Київський нац. торг.-екон. ун-т, 2018. 124 с.
14. Д'яков А.С., Кияк Т.Р., Куделько З.Б. Основи термінотворення: Семантичні та соціологічні аспекти. Київ: Вид. дім «КМ Академія». 2000. 218 с.
15. Ковкіна Є. Професіоналізми як складники лексики криміналістичної експертизи. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія Філологія*. Харків, 2021. Вип. 88. С. 89-92.
16. Нікуліна Н.В. Термін і номенклатурний знак (номен): зіставний аналіз на матеріалі транспортної термінологічної мегасистеми. *Міжнародний науковий журнал «Грааль науки»*. Вінниця, 2022. №16 (June), P. 290-292.
17. Дудник О.М. Термінорозмежування понять НОМЕН – ОНИМ. Науковий номен та загальноживаний художній. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»*. Одеса, 2014. Випуск 50. С. 52-55.
18. Кияк Т.Р. Вузькогалузеві терміни як основа формування та квазіреферування фахових текстів. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології»*. Львів, 2008. №620. С. 3-5.
19. Півньова Л.В. Лексика туризму в українській мові: дис. ... канд. філол. наук. 10.02.02. Київ, 2017. 258 с.
20. Нікуліна Н. Утилітарні вимоги до номена (на матеріалі транспортної термінологічної мегасистеми). *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології»*. Львів, 2012. №733. С. 139-144.

Myzyn T. Nomens as a constituent part of tourism sphere terms of the English language

Summary. The paper covers characteristics of nomens of the English tourism sphere terms. The problem of differentiation between terms, professionalism

and nomens is raised in the article. It is stressed that linguists have not developed a universal and comprehensive interpretation of the notions. The author's own definitions of terms, professionalism and nomens are represented in the article. In this research by the *term* we mean a word or a word combination that represents a notion of the sphere, is reproducible, has a definition registered in dictionaries and serves to communicate information among professionals. Professionalisms are considered to be semi-terms that are more frequently used in the colloquial speech among specialists. Nomens are treated as symbolic, conventional names of word-letter or cipher structures formed on the basis of terms. It is stressed that nomens are special types of terms correlating with concrete notions and actualizing ties between objects. Common features of terms and nomens are singled out in the research: their belonging to the special branch of knowledge and neutral style, stability and reproducibility in language. It is stressed that terms and nomens have several features that differentiate between them. The meanings of nomens are more concrete than those of terms. Terms have definitions, nomens do not have such and they are described by means of certain characteristics of an object. The main feature of terms is the expression of a notion; nomens are connected with notions indirectly, through the object. Due to heterogeneity of the tourism industry microfields of nomens were singled out according to their spheres of usage. The research made it possible to discriminate between the following microfields of the tourism sphere nomens: organization of tourism, organization of accommodation, organization of transportation, organization of food services, which in their turn are subdivided into smaller subgroups. The analysis of the material made it possible to state that nomens are wide spread in the tourism sphere. It is presupposed that it can be explained by the tendency towards economy of speech efforts, functional appropriateness, convenience in use.

Key words: nomen, term, professionalism, microfield, tourism sphere.